

RUSYCYSTYCZNE
STUDIA
LITERATUROZNAWCZE

23

NR 3105

23

Rusycystyczne
Studia
Literaturoznawcze

*Pejzaż w kalejdoskopie
Obrazy przestrzeni w literaturach
wschodniostowiańskich*

Praca zbiorowa pod redakcją
Haliny Mazurek i Jadwigi Gracli

Wydawnictwo
Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2013

REDAKTOR SERII: Historia Literatur Słowiańskich
Bożena Tokarz

RECENZENCI:
Adam Bezwiński
Joanna Mianowska
Kazimierz Prus

KOMITET REDAKCYJNY:
Iryna Betko
Nina Borkovskaya
Magdalena Dąbrowska
Svetlana Goncharova-Grabovskaya
Ihor Kozlyk
Wanda Laszczak
Bogusław Mucha
Galina Nefagina
Beata Siwek
Walenty Piłat
Anna Woźniak

REDAKTOR NACZELNY
Halina Mazurek

SEKRETARZ REDAKCJI
Jadwiga Gracla

Publikacja jest dostępna także w wersji internetowej:

Central and Eastern European Online Library
www.ceeol.com

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne (<i>Halina Mazurek</i>)	9
Magdalena DĄBROWSKA: Włochy oczami podróżników rosyjskich czasów Oświeceni- nia (Nikołaj Lwow i Jekatierina Daszkowa)	11
Mirosława MICHALSKA-SUCHANEK: Przestrzeń artystyczna dzieł Fiodora Dosto- jewskiego (na wybranym materiale). Między wcielonym piekłem a rajem	23
Nel BIELNIAK: Провинциальная жизнь рубежа XIX и XX веков сквозь призму творчества Александра Куприна	38
Albert NOWACKI: Oswajanie przestrzeni miasta (Powieść Walerjana Pidmohylnego <i>Miasto</i>)	48
Halina MAZUREK: Pejzaż uduchowiony. Drzewa w twórczości Mariny Cwietajewej	60
Monika SIDOR: Znaczenie i miejsce. O wymiarze kompozycyjnym motywów prze- strzennych w utworze Aleksandra Solżenicyna <i>Sierpień Czternastego</i>	72
Justyna TYMIENIECKA-SUCHANEK: O psich kłozardach w przestrzeni miejskiej. Na materiale opowiadania <i>Oczy bezdomnego psa</i> Anatolija Kima	84
Paulina CHARKO-KLEKOT: Związki przestrzenne „nowej” Rosji — kraJOBRAZ po „pierestrojce” w dramaturgii Aleksandra Galina	102
Beata SIWEK: Tajemnicza przestrzeń transcendencji. O <i>Bursztynowym jabłku</i> Haliny Twaranowicz	116
Andrzej POLAK: <i>Metro 2033</i> , czyli postapokaliptyczna przestrzeń labiryntu	125
Jadwiga GRACLA Metamorfozy przestrzeni. Metamorfozy w przestrzeni. (Kilka uwag o spektaklu <i>Wilki i owce</i>)	143
Noty o autorach	153

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие (<i>Галина Мазурек</i>)	9
Магдалена ДОМБРОВСКА: Италия глазами русских путешественников эпохи просвещения (Николай Львов и Екатерина Дашкова)	11
Мирослава МИХАЛЬСКА-СУХАНЕК: Художественное пространство произведений Фёдора Достоевского между воплощённым адом и раем	23
Нел БЕЛНЯК: Провинциальная жизнь рубежа XIX и XX веков сквозь призму творчества Александра Куприна	38
Алберт НОВАЦКИ: Осваивание пространства города (роман Валерьяна Пидмогильного <i>Місто — Город</i>)	48
Галина МАЗУРЕК: Одухотворенный пейзаж. Деревья в творчестве Марины Цветаевой	60
Моника СИДОР: Значение и место. О композиционной функции пространственных мотивов в произведении Александра Солженицына <i>Август Четырнадцатого</i>	72
Юстына ТЫМЕНЕЦКА-СУХАНЕК: О собачьих клошарах в городском пространстве. На материале рассказа <i>Глаза бездомной собаки</i> Анатолия Кима	84
Паулина ХАРКО-КЛЕКОТ: Пространственные связи «новой России» — пейзаж после перестройки в драматургии Александра Галина	102
Бэата СИВЕК: Таинственное пространство трансценденции. <i>Янтарное яблоко</i> Галины Тваранович	116
Анджей ПОЛЯК: <i>Метро 2033</i> , или постапокалипсическое пространство лабиринта	125
Ядвига ГРАЦЛЯ: Перемены пространства. Перемены в пространстве. Несколько замечаний о спектакле <i>Волки и овцы</i>	143
Примечание об авторах	153

CONTENTS

Introduction (<i>Halina Mazurek</i>)	9
Magdalena DAŁBROWSKA: Italy in the eyes of the Russian travellers of the Enlightenment period (Nikolay Lvov and Yakaterina Dashkova)	11
Mirosława MICHALSKA-SUCHANEK: An artistic space of Fyodor Dostoyevsky's works (on a selected material). Between an incarnated hell and the paradise	23
Nel BIELNIAK: A province life at the turn of the 19 th and 20 th centuries through the prism of Aleksandr Kuprin's works	38
Albert NOWACKI: Familiarising the town space (Valerian Pidmohylny's novel, <i>The city</i>)	48
Halina MAZUREK: A spiritualized landscape. Trees in Marina Tsvetaeva's works	60
Monika SIDOR: The meaning and the place. On a compositional dimension of motives in Alexander Solzhenitsyn's "August 1914"	72
Justyna TYMIENIECKA-SUCHANEK: On dog tramps in a city space. On the basis of a story <i>The eyes of a stray dog</i> by Anatoly Kim	84
Paulina CHARKO-KLEKOT: Spacious connections of a "new" Russia – a landMARK after a "perestroika" In dramaturgy by Aleksandr Galin	102
Beata SIWEK: A mysterious space of transcendence. On <i>An amber apple</i> by Halina Twaranowicz	116
Andrzej POLAK: <i>Metro 2033</i> or on a post-apocalyptic maze space	125
Jadwiga GRACLA: Space metamorphosis. Metamorphosis in space. (A few remarks on the <i>Wolves and sheep</i>).	143
Notes of Contributors	153

Słowo wstępne

Znaczenie słowa „pejzaż” staje się z biegiem czasu coraz szersze. Obecnie określa się tym mianem wiele różnych zjawisk i układów przestrzennych. W podobnej sytuacji znalazło się np. określenie „tekst”. Jego pojemność jest w tej chwili w zasadzie nieograniczona. Pejzażem, przestrzenią może być zatem nie tylko skrawek pola, las czy brzeg morza, ale także pejzaż duchowy, przestrzeń transcendencji, labirynt, przestrzeń konkretnego spektaklu, rosyjski krajobraz po pierestrojce, przestrzeń między piekłem a rajem. Wybór przez pisarza określonego miejsca może przyczyniać się znacząco do skonkretyzowania sensów utworu, a nawet może mieć w danym utworze znaczenie rozstrzygające o losach bohaterów. Spektakularnym przykładem jest chociażby opis miejsc, po których się podróżuje i ich wpływ na kształtowanie się osobowości podróżnika, czy też specyfika samego przeżywania pejzażu przez autorów podróży sentymentalnych.

Romantycy pogłębili pojmowanie pejzażu, starając się podkreślić jego związek z Bogiem, nieprzeniknioną tajemnicę przyrody, jej monumentalizm i nicość człowieka wobec jej potęgi. Nie sposób wykreślić z pamięci lirycznych krajobrazów w twórczości Iwana Turgieniewa, które odgrywały w niej kompozycyjną rolę, stały się zarówno podstawą budowy utworów, jak i czynnikiem pozwalającym określać osobowość bohaterów.

Pejzaż i przestrzeń pełniły w literaturze od wieków rozliczne funkcje, stając się w dziełach niektórych pisarzy bohaterami głównymi (np. u Michała Priszwina). Z czasem obok krajobrazów przyrody pojawiało się miasto, oraz przygnębiające pejzaże rosyjskiej prowincji. Ich zadaniem było m.in. podkreślenie stagnacji, gnuśności życia rosyjskiego prowincjusza i filistra. Zagadnieniem odrębnym jest osobliwość przestrzeni w powieści utopijnej, antyutopijnej i historycznej.

Celem niniejszego tomu „Rusycystycznych Studiów Literaturoznawczych” jest przedstawienie różnych sposobów naukowego podejścia do pej-

zażu, różnorodności w jego rozumieniu. Zawarte w tomie artykuły opierają się głównie na literaturze XX stulecia, ale są też reprezentowane wieki XVIII i XIX, a także początek XXI. Najczęściej badacze sięgają do prozy, choć są tu również artykuły dotyczące liryki i dramatu. Redaktorzy tomu mają nadzieję, że lektura składających się nań artykułów, rozważana w nich problematyka zainspiruje do dyskusji i dalszych badań zagadnień związanych z pejzażem i przestrzenią.

Halina Mazurek

Noty o autorach

Dr. hab. prof. UW **Magdalena Dąbrowska**, historyk literatury rosyjskiej, komparatysta, profesor Uniwersytetu Warszawskiego. Prowadzi badania nad literaturą rosyjską czasów Oświecenia oraz rosyjsko-zachodnioeuropejskimi związkami literackimi i kulturalnymi. Jest autorką dwóch monografii (*Rosyjska opowieść sentymentalna przełomu XVIII i XIX wieku*, 2003; *Dla pożytku i przyjemności. Rosyjska podróż sentymentalna przełomu XVIII i XIX wieku*, 2009) oraz kilkudziesięciu artykułów naukowych, poświęconych w większości zapomnianym pisarzom, wydarzeniom i zjawiskom literackim. Od 2012 roku jest dyrektorem Instytutu Rusycystyki Uniwersytetu Warszawskiego i kierownikiem Zakładu Historii Literatury Rosyjskiej UW.

Dr **Mirosława Michalska-Suchanek**, wykładowca w Zakładzie Lingwistyki Stosowanej w Instytucie Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego. Pracę doktorską zatytułowaną *Poetyka nastroju. Na materiale opowiadań nowelistów rosyjskich II połowy XIX wieku* napisała pod kierunkiem prof. dr. hab. Piotra Fasta. Obszar jej zainteresowań naukowych obejmuje: historię literatury rosyjskiej, teorię literatury oraz dydaktykę języka obcego, ze szczególnym uwzględnieniem języków specjalistycznych. Koncentruje się na problemie badawczym: literatura wobec tematyki aktów suicydalnych.

Dr **Nel Bielniak**, adiunkt w Zakładzie Literatur Wschodniosłowiańskich w Instytucie Neofilologii Uniwersytetu Zielonogórskiego. Jej zainteresowania badawcze dotyczą literatury, kultury i filozofii rosyjskiej przełomu XIX i XX wieku (realizm, neorealizm, modernizm), zwłaszcza życia i twórczości Siergieja Siergiejew-Censkiego oraz Ilji Erenburga. Jest autorką monografii *Historia a jedność w twórczości Siergieja Siergiejew-Censkiego* (2007). Najnowsze prowadzone przez nią badania mają na celu ukazanie wpływu poetyki realizmu oraz modernizmu na prozę Aleksandra Kuprina, a także wpisanie jego twórczości w szeroki kontekst zjawisk zarówno literackich, jak i historycznych, społecznych oraz filozoficznych przełomu XIX i XX wieku.

Dr **Albert Nowacki**, adiunkt na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Jego zainteresowania badawcze dotyczą historii literatury ukraińskiej XX wieku ze szczególnym uwzględnieniem literatury Ukrainy radzieckiej w okresie międzywojennym i tekstów publicystycznych oraz historii współczesnej literatury ukraińskiej w kontekście najnowszych tendencji ogólnoswiatowych (gender, problematyka ciała i erotyzmu, wpływy zachodnie). Problematyka jego prac obejmuje: ukraińską dyskusję literacką lat 1925–1928, twórczość Mykoły Chwyłowego oraz pisarzy z kręgów WAPLITE, twórczość neoklasyków, modernizm ukraiński, współczesną lite-

raturę ukraińską (Lubko Deresz, Jurij Andruchowycz, Jurij Pokalczuk, Oksana Zabuzko, Irena Karpa, Lubko Deresz, Serhij Żadan), ukraińskie inspiracje literaturą światową. Jego preferencje badawcze uzupełniają zagadnienia z dziedziny językoznawstwa (historia języka ukraińskiego) oraz przekładoznawstwa, w tym praktycznego przekładu tekstów literackich, użytkowych i technicznych.

Prof. zw. dr hab. **Halina Mazurek**, historyk literatury rosyjskiej, badacz historii dramatu i teatru rosyjskiego. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się na dramacie i teatrze rosyjskim, zarówno klasycznym, jak i współczesnym. Jest autorką książek: *Powieści Wasyla Narieźnego na tle prozy satyryczno-obyczajowej XVIII i początku XIX wieku* (1978), *Dramat rosyjski okresu Oświecenia (1765–1825). Ze studiów nad komedią i gatunkami pokrewnymi* (1987), *Tragedia rosyjska doby Oświecenia (1747–1825)* (1993), *Teatr; życie, gra. Studia o pisarstwie dramaturgicznym Nikolaja Kolady* (2002), *Dramaturdzy z Jekaterynburga. „Szkoła” Nikolaja Kolady* (2007), *Róża i płaszcz. Teatr Mariny Cwietajewej* (2009).

Dr **Monika Sidor**, adiunkt w Katedrze Literatury Rosyjskiej w Instytucie Filologii Słowiańskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Jej zainteresowania naukowe obejmują następujące problemy badawcze: pogranicza literatury i historii, fikcja a fakt w literaturze, antropologia literacka, duchowość w literaturze, geopoetyka. Jej prace koncentrują się na tematach: Rosja w twórczości emigrantów rosyjskich, duchowość w literaturze rosyjskiej, przestrzeń miejska w twórczości emigrantów rosyjskich, mitologizacja historii w literaturze rosyjskiej. Jest autorką książki *Rosja i jej duchowość. Proza „pierwszej fali” emigracji rosyjskiej*, (2009).

Dr **Justyna Tymieniecki-Suchanek**, adiunkt w Zakładzie Historii Literatury Rosyjskiej w Instytucie Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego. Zajmuje się literaturą rosyjską przełomu XIX i XX wieku, ekofilozofią i ekoetyką. Jest autorką monografii *Proza Waleria Brusowa wobec kultury. W poszukiwaniu analogii historycznych* (2004) i *Literatura rosyjska wobec upodmiotowienia zwierząt. W kręgu zagadnień ekofilozoficznych* (2013). Jej artykuł *Zwierzę jako podmiot. Próba rekonstrukcji badawczego z omówieniem „Lwa świętego Hieronima” Zofii Kossak* (2005) był pierwszą w polskiej humanistyce próbą zmierzenia się z zagadnieniem podmiotowości zwierząt.

Mgr **Paulina Charko-Klekot**, absolwentka filologii rosyjskiej na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, obecnie doktorantka na Uniwersytecie Śląskim. Rozprawę doktorską zamierza poświęcić przemianom w kreacji postaci kobiet w najnowszej dramaturgii rosyjskiej. Jej debiutem badawczym był artykuł poświęcony Leonidowi Andriejewowi jako psychologowi ludzkiej duszy, zamieszczony w tomie 22 „Rusycystycznych Studiów Literaturoznawczych” (2012).

Dr hab. **Beata Siwek**, adiunkt w Katedrze Literatury Ukraińskiej i Białoruskiej w Instytucie Filologii Słowiańskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Zajmuje się literaturą wschodniosłowiańską, zwłaszcza dramatem i teatrem białoruskim. Jest autorką monografii *Ojczyzna duża i mała. Poeci Białoruskiego Stowarzyszenia „Białowieża” wobec problematyki ojczyźnianej* (2004) oraz *Wolność ukrzyżowana. Rzecz o białoruskim dramacie i teatrze*, (2011).

Dr **Andrzej Połak**, adiunkt w Zakładzie Historii Literatury Rosyjskiej w Instytucie Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego. Jest badaczem współczesnej prozy rosyjskiej o tematyce historycznej, w tym także tzw. historii alternatywnej. Jest autorem książki *Proza*

---

historyczna Bulata Okudźawy. Z problemów gatunku i intertekstualności (2006) oraz artykułów o prozie Wasilija Aksonowa, Jurija Dawidowa, Tatiany Tolstoj, Igora Jarkiewicza.

Dr **Jadwiga Gracla**, adiunkt w Zakładzie Historii Literatury Rosyjskiej w Instytucie Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego. Jej zainteresowania badawcze obejmują przede wszystkim dramaty i teatr rosyjski, ale także europejski, ze szczególnym uwzględnieniem obszaru niemieckojęzycznego. Jej prace badawcze poświęcone są głównie epoce przełomu XIX i XX wieku. Jest autorką książki *Dramaturgia rosyjska przełomu XIX i XX wieku w świetle przemian teatru w Europie* (2001) oraz licznych artykułów, a także współredaktorem tomów „Rusycystycznych Studiów Literaturoznawczych”.

Redaktor
OLGA NOWAK

Projektant okładki
AGNIESZKA SZYMALA

Redaktor techniczny
MAŁGORZATA PLEŚNIAR

Korektor
MIROSLAWA ŻŁOBIŃSKA

Łamanie
BOGUSŁAW CHRUŚCIŃSKI

Copyright © 2013 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład: 90 + 50 egz. Ark. druk.
9,75. Ark. wyd. 12,0. Papier offset. kl. III, 90 g.
Cena 30 zł (+ VAT)

Druk oprawa: PPHU TOTEM s.c.
M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

ISSN 0208-6336
ISBN 0208-5038